

Hangodi Ágnes

A határon túli magyar könyvtárosok továbbképzése – folytatás határok nélkül

A határon túli könyvtárosok képzési, továbbképzési tevékenységét a Könyvtári Intézet építette ki – határon túli kezdeményezésre – a 2002/2003-as tanévtől kezdve. A *Határon túli könyvtárak fejlesztési programjának*¹ 2007-es kulturális kormányzati elfogadása óta 2011 végéig – a rendszeres és kiszámítható kulturális minisztériumi támogatásnak köszönhetően – a tevékenység a fejlesztési programnak megfelelően haladt. A képzéseken a ciklus végéig 97 intézményből összesen 535 fő vett részt². A képzések határon túli magyar könyvtárakban valósultak meg: az első körben, 2008/2009-ben kötött együttműködési szerződéssel megerősített bázis-képzőhelyeink – a csíkszeredai Kájoni János Megyei Könyvtár, a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet, a beregszászi Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet – sorát a 2011 júniusában aláírt szerződéssel a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár partnerségével egészítettük ki.

Azokkal az országokkal is kiépült a kapcsolat, ahol az előzőeknél lényegesen alacsonyabb a magyar lakosság lélekszáma, ennek következtében a magyar könyvtárosok száma is. 2011 nyarán így került elfogadásra az együttműködési megállapodás a horvátországi (együttműködő partner: Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ, Eszék) és a muravidéki (együttműködő partner: Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti-ségi Közösség, Lendva) magyar könyvtárosokkal. E két szerződés továbbképzési helyszíneként a Horvátországi Magyarok Központi Könyvtáraként működő Pélmonostori Városi Könyvtár és a Könyvtár Lendva - Knjižnica Lendava szolgál. A szlovákiai magyar könyvtárosok esetében a somorjai helyszín mellett az utóbbi időkben képzés szervezésére került sor az érsekújvári Anton Bernolák Könyvtárban is. Együttműködési megállapodásaink sorába illeszkedik továbbá a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárral kötött szerződés: a könyvtár előnyös földrajzi elhelyezkedésénél fogva segíti a Könyvtári Intézet továbbképzési tevékenységét – egyrészt a korábbiakban több alkalommal adott helyszínt azoknak a képzéseknek, amelyeket nem „exportáltunk” a határon túlra, hanem a „résztvevőket importáltuk” e magyarországi képzési helyszínre; másrészt rendszeresen biztosít oktatókat a kárpátaljai helyszínen szervezett tanfolyamokhoz. *Ezzel gyakorlatilag kiépült a magyar könyvtárosok továbbképzésének Kárpát-medencei hálózata; fenntartása, illetve folyamatos működtetése feltétlenül források bevonását feltételezi.*

A fejlesztési programban megfogalmazottak mellett 2013 májusában az Országos Széchényi Könyvtár, a Könyvtári Intézet és az Országgyűlési Könyvtár által megrendezett Magyar Könyvtárosok VII. Világtalálkozója ajánlásaiban ismételtlen megerősítette a határon túli képzések szükségességét³, ezért 2014 elején a képzéseket korábban is koordináló Könyvtári Intézet felmérést folytatott valamennyi fenti partnerénél legfrissebb továbbképzési igényeikre vonatkozóan. A felmérést összesítve és eredményeit, valamint partnereink fogadókészségét is figyelembe véve továbbképzési tervet alakítottunk ki, ennek megvalósítását a Közgyűjteményi Kollégium által 2014 februárjában kiírt NKA-pályázat tette lehetővé. A pályázattal elnyert összeget az oktatói díjak, valamint az utazási és szállásköltségek fedezésére fordítottuk, határon túli partnereink segítségét pedig a képzések helyszínének biztosításához, a résztvevők toborzásához és a helyi szervezés lebonyolításához vettük igénybe – mindezt köszönettel tartozunk nekik.

Nyolc különböző témájú képzés megvalósítását ajánlottuk fel partnereinknek. Az oktatókat a Könyvtári Intézet akkreditált továbbképzési programjain közreműködő kollégák és a nyíregyházi megyei könyvtár munkatársai közül kértük fel. A Könyvtári Intézet tanfolyamszervező munkatársai gondoskodtak a képzések időpontjainak összehangolásáról, az utazások, szállások megszervezéséről, az oktatókkal, a határon túli partnerekkel való kapcsolattartásról és a tanfolyamok dokumentálásáról. A képzéseket 2014 augusztusa és novembere között szerveztük meg, a befejezés után az összesen 200 résztvevő számára a sikeres teljesítést bizonyító igazolás kiállítására került sor.

A könyvtár mint közösségi színtér című egynapos tanfolyam tananyaga segítséget nyújtott a kistérségek könyvtáraiban dolgozó könyvtárosok számára intézményük korszerű fellegőn alapuló mőködteséhez. Bemutatta az integrált közösségi színtérként mőködő könyvtárban a mőködés és a finanszírozás követelményeit; a mőködtes tervezésének, értékelésének, ellenőrzésének folyamatát; a könyvtári munkafolyamatok egymásra épülését, kitért a minőségbiztosításra és a teljesítméymérésre, a könyvtári marketingre, valamint a partner- és közönségkapcsolatok újfajta lehetőségeire. A tanfolyam oktatója Fehér Miklós, a Könyvtári Intézet osztályvezetője volt; a képzést augusztusban a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézetben 12, szeptemberben a pélmonostori városi könyvtárban 9, a lendvai városi könyvtárban 8 résztvevő végezte el – az utóbbi két helyszínen most zajlott először képzés az együttmőködési szerződés megkötése óta. A pélmonostori eseményekről fényképes tudósítás jelent meg a horvátországi online magyar hetilapban, az *Új Magyar Képes Újságban*⁴.

Augusztus végén három-háromnapos képzést szerveztünk Csíkszeredában és Sepsiszentgyörgyön, 16-16 fő részvételével, ennek témája *a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére való felkészülés* volt. A képzést mindkét helyszínen olvasáskutatók, Péterfi Rita, a szentendrei megyei könyvtár hálózati vezetője és Vidra Szabó Ferenc, a Könyvtári Intézet nyugalmazott szakértője tartották. Mindkét helyszín a legrégebbi és legtapasztaltabb, infrastrukturálisan legjobban ellátott határon túli képzőhelyek közé tartozik, és a megtartott képzések számát tekintve is előkelő helyet foglalnak el a továbbképzési rendszerben. Az olvasásfejlesztési tréning egynapos változatát oktatóink szeptemberben a harmadik legrégebbi bázis-képzőhelyen, a zentai Vajdasági Magyar Mővelődési Intézetben is megtartották, ott a résztvevők száma 18 fő volt.

Közismert, hogy a *szeptirodalmi, irodalomtudományi, irodalomtörténeti tájékoztatás* a könyvtári munka egyik legkeresettebb területe a használók oldaláról – ez a magyar nyelvő irodalmat

őrző határon túli könyvtárakban különös jelentőséggel bír. A zentai helyszínen szeptember elején megtartott egynapos tanfolyam célja az volt, hogy a résztvevők a hagyományos tájékoztatási eszközök mellett megismerjék a legújabb online szépirodalmi, irodalomtudományi és irodalomtörténeti információforrásokat, felhasználói szinten kezelni tudják a különböző adatbázisokat. Oktatóként a képzést Téchy Tünde, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyugalmazott osztályvezetője tartotta, a tanfolyamon 21 fő vett részt.

Októberben a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet biztosított helyszínt a *Helyismereti-helytörténeti információk közzététele könyvtári honlapokon* elnevezésű, egynapos továbbképzésnek is. A program a tágan értelmezett helytörténetírás metodikájával és a könyvtári helyismereti tevékenységgel foglalkozott. A 22 résztvevő az oktató, Kéglí Ferenc, az OSZK nyugalmazott osztályvezetője segítségével megismerhette a leggyakrabban alkalmazott módszereket és segédeszközöket, találkozhatott a helyismereti-helytörténeti kiadványok fajtáival. Különös hangsúlyt kapott a programban a könyvtári szolgáltatások között kiemelt helyet elfoglaló helytörténeti-helyismereti bibliográfiák és faktográfiai adattárak nyomtatott és elektronikus közzététele.

A *Könyvtári környezetben megvalósítható hatékony kommunikáció* volt a témája októberben az érsekújvári Anton Bernolák Könyvtárban és novemberben a lendvai városi könyvtárban tartott egynapos tanfolyamoknak. A program célja a résztvevők kommunikációs készségeinek fejlesztése volt, a felhasználókkal való jó kapcsolat kialakítása érdekében. A képzés során a résztvevők megismerték a beszélgetési stílusok eszközeit és motívumait, a beszélgetési magatartást befolyásoló tényezőket. A tréning jellegű, gyakorlatorientált órákon felismerhették az önismeret, az önértékelés és az önbizalom összefüggéseit; segítséget kaptak az előítéletek leküzdésére, a könyvtáros, illetve felhasználó szerepekből adódó kommunikációs különbségek feloldására. A tanfolyamot Törökné Jordán Katalin, a Könyvtári Intézet nyugalmazott munkatársa tartotta; a résztvevők Érsekújváron tizenkilencen, Lendván tízen voltak. Az érsekújvári eseményekről a szlovákiai magyar nyelvű napilap, az *Új Szó* online kiadása előzetesen hírt, a képzés befejezése után pedig fényképes beszámolót közölt⁵.

A kárpátaljai képzések megtartására a korábbiakhoz hasonlóan most is a nyíregyházi megyei könyvtári kollégákat kértük fel: Beregszászon, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézetben szeptemberben az *Embert barátjáról, könyvtárat könyvtárosáról* elnevezésű egynapos képzést Vraukóné Lukács Ilona, a megyei könyvtár tudományos kutatója tartotta; októberben a *Szín – Tér/Tár – Könyvtár* elnevezésű kétnapos tanfolyamot ugyancsak ő, Már földi Istvánnal, a könyvtár Médiatárának vezetőjével együtt valósította meg. Az első képzés célja a könyvtárossal szemben támasztott alapvető személyiségjegyek megismertetése, az azokkal való szembesítés, a fejlődés szükségességének és lehetőségének elfogadtatása volt. A képzés önismereti teszt kitöltésével és értékelésével kezdődött. A hasonló személyiségjegyekkel rendelkezők kiscsoportokba rendeződve maguk határozták meg azt a szintet, ahová a könyvtárossal szemben támasztott alapvető elvárásokhoz képest elhelyezhették önmagukat, és konkrét szituációkban mutatták be könyvtáros-könyvtáros és könyvtáros-felhasználó viszonyát. A 17 résztvevőt befogadó képzésről a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet honlapján és a *Kárpáti Iga Szó* online kiadásában jelent meg fényképes beszámoló⁶. A második képzés feladata az volt, hogy a könyvtárosok elsjá-títsák: hogyan lehet a többnyelvű és más-más vallási felekezethez tartozó, a kisebbség és többség fogalmát eltérően értelmező lakosság számára olyan színteret biztosítani a

könyvtárban, ahol nem a különbségek, hanem az azonosságok a meghatározók. A képzés gyakorlati példákat adott arra vonatkozóan, miként lehet a könyvtár a kultúra megerősítésének, megújításának és átadásának helyszíne, az identitás alakításának műhelye, az együttműködés, a partnerség, az integráció, a tudásátadás fóruma; a felhasználóképzés és az iskolán kívüli képzés színtere; a helyi érintettséggel bíró információkat tartalmazó adatbázisok építésének, a helyi tudások rögzítésének és a különböző generációk találkozásának tere. E képzésen 26 fő vett részt.

A továbbképzési lánc utolsó állomásán, Pélmónostoron november közepén *a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazásának lehetőségeiről* – a képzés metodikájának különösen megfelelő kiscsoportos foglalkozáson – a hat résztvevő Bartos Évát, a Könyvtári Intézet nyugalmazott igazgatóját, biblioterapeutát hallgathatta meg az egynapos képzés keretében. Az olvasási kultúra megerősítése és fejlesztése érdekében a képzés a külföldi gyakorlatban régóta elfogadott eljárást illesztette be a könyvtárosi munkába annak révén, hogy a szakembereket bevezette a biblioterápiás csoportok vezetésének gyakorlatába; jelezve, hogy az eljárás mind a művelődési hátrányokkal küszködő gyerekek és fiatalok felzárkóztatásához, mind a kiemelkedően tehetséges gyerekek továbbfejlesztéséhez segítséget adhat, a könyvtári szakemberek mellett pedagógusoknak és óvodapedagógusoknak is.

Befejezésül a korábban Bartos Éva által írottakat – *„a résztvevők tapasztalatainak összegyűjtése alapján elmondhatjuk, hogy a határon túli magyar könyvtárosoknak fontos erkölcsi és szakmai támaszt jelent az anyanyelvi szakmai továbbképzés alternatívája”*⁷ – néhány olyan vélemény idézésével támasztjuk alá, amelyek a 2014 őszen lezajlott képzések végén születtek az oktatók három (mi tetszett; mi nem tetszett; mi lenne jó legközelebb) kérdésére. *„Tetszett az, hogy sok fontos témát tudatosítottunk, megbeszéltünk, kifejtettünk, megtanultunk; hogy az egyenes beszédre, az őszinteségre, mások elfogadására bívták fel a figyelmünket.”* *„Nem tetszett az, hogy nagyon kevés időt tölthettünk együtt.”* *„Legközelebb mindenekeelőtt azt szeretném, hogy legyen legközelebb!”*

JEGYZETEK

1. <http://ki.oszk.hu/content/hatarontuli-koncepcio>
2. A fejlesztési program terveiről, eredményeiről és a Könyvtári Intézet által szervezett képzésekről a korábbiakban Bartos Éva számolt be a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros hasábjain: a két összefoglaló a 2006. 11. (15-18. p.) és a 2010. 7. (9-14. p.) számban jelent meg.
3. A Magyar Könyvtárosok VII. Világtalálkozójának ajánlásai a 2014-2020-as tervidőszakra készülő könyvtári fejlesztési stratégiához. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2013. 6. sz. 3-4. p. http://vilagtalalkozo.oszk.hu/sites/vilagtalalkozo.oszk.hu/files/ajanlas_strategiahoz_koztetett.pdf
4. <http://www.huncro.hr/magyarsagunk/5769-koenyvvel-koennyebben-megy>
5. <http://ujso.com/napilap/regio/2014/09/23/konyvtarosok-tovabbkepzesere-sekujvarban>; <http://ujso.com/napilap/regio/2014/10/20/a-konyvtaros-ertekkozvetito>
6. http://kmmi.org.ua/news?menu_id=2&ar_id=888; <http://kiszo.hhrf.org/?module=news&target=get&cid=19712>
7. Bartos Éva: Tanévzáró a határon túli könyvtáros továbbképzésben. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2010. 7. sz. 13. p.